Dichter/essayist Henry Habibe wijdt studie aan Pierre Lauffer

Het genot dat nostalgie verschaft

door Andy Heidweiller

Henry Habibe heeft een half leven achter de rug met het schrijven over literaire teksten. Maar niet dat alleen. Ook heeft hij een gedichtenbundel op zijn naam staan. Zijn essayistische werken dateren al uit de jaren zestig en zijn hoofdzakelijk verschenen in het tijdschrift "Watapana", waarvan hij een van de oprichters was. Toen al wijdde Habibe studies aan Pierre Lauffer. Naderhand werd dit voortgezet in de vorm van artikelen en lezingen.

In 1992 kwam Habibe op het idee een studie te maken van drie Curaçaose dichters: Ellis Juliana, Luis Daal en Pierre Lauffer. Het was eveneens in 1992, dat Jules de Palm Habibe er aan herinnerde dat 1993 het jaar van Julio Perrenal zou zijn. Het trio Julio Perrenal bestond uit Jules de Palm, René de Rooy en Pierre Lauffer en werd in 1943 opgericht om "een 'Renaissance' teweeg te brengen, door typisch Curaçaose liedjes te componeren".

We keren terug naar 1992. Het oorspronkelijke plan, inmiddels al aangevangen, om één studie te wijden aan de drie dichters, komt te vervallen, en wordt in drie delen gehakt. Habibe: "Het zou een goede gedachte zijn om een deel van het boek, over Lauffer, te laten verschijnen in 1993, het jubileumjaar van Julio Perrenal." Zo gezegd, zo gedaan. Welliswaar niet geheel volgens plan. Maar toch, is onlangs verschenen het boek "Un herida bida ta", met als ondertitel "Een verkenning van het poëtisch oeuvre van Pierre Lauffer." Reden om een gesprek met de schrijver te voeren.

De hoofdmoot van het boek bestaat uit de behandeling van thema en vorm. Reeds in zijn recentie over dit boek in de Napa (Amigoe) stipt Wim Rutgers het probleem aan van de scheiding tussen thema en vorm. U moet een reden gehad hebben om ze apart te behandelen.

(H.H.) Ik ben het helemaal eens met de gedachte dat de vorm van een literair werk een essentieel deel vormt van de inhoud. Maar ik denk dat je de zaak kunt verdelen. Dit in het belang van de helderheid. Op een gegeven moment kun je op een punt komen, waarbij je het hebt over de versmelting van vorm en inhoud. Vooral als het gaat om zeer muzikale gedichten.

Bij de behandeling van de thema's heeft u het gehad over twee steeds terugkerende thema's: melancholie en doodsbesef. Dat waren voor U de constanten in de poëzie van Lauffer.

Dat waren zeker de constanten. Opvattingen of advies van de dichter die vanaf het begin aanwezig zijn tot het eind. En dat komt goed naar voren, ik heb het over de visie, in "Mi kontesta"; een van zijn eerste gedichten. Daarin heeft hij getracht te formuleren wat hij dacht van het leven op aarde. Daarin komt de versregel "Un herida/bida ta" voor. Later zal hij het niet meer hebben over "Un herida/bida ta", maar over "Mi ta stima en puña di mi ruman melankolia". Dat is een andere manier om hetzelfde te zeggen, namelijk dat, melancholie een wezenlijk aspect is in het leven van de dichter Lauffer.

Naast bovengenoemde thema's behandelt Habibe de thema's Teleurstelling, Liefde en hartstocht, Bezwaard geluk, Natuur en vertroosting, Vaderlandsliefde en Sociale betrokkenheid?.

Hoe zou u de andere thema's willen karakteriseren? Als ondergeschikt?

Ja, als ondergeschikt. Of je zou kunnen zeggen dat ze deel uitmaken van, of raakvlakken vormen met de constante thema's. Als wij het hebben over het thema liefde, dan kunnen wij ons bijvoorbeeld afvragen waar de dichter van hield. In feite van zijn melancholie, het feit dat hij bedroefd kan zijn, dat hij bedroefd wordt. Daar kan hij van genieten. In een gedicht spreekt hij dan ook van "Doló dushi" (zoete pijn). Iets waarvan anderen wellicht niet zouden genieten. Lauffer vindt dat men hem maar met rust moet laten, en dat hij in zijn eentje van zijn verdriet moet genieten.

Bij de behandeling van het thema Liefde en hartstocht heeft U Lauffers genieten van nostalgie vergeleken met dat van Pablo Neruda. U had ook parallellen kunnen trekken met het thema natuur dat ook bij beide dichters nadrukkelijk aanwezig is.

Dat had ik kunnen doen maar ben er niet opgekomen; een goede opmerking.

Wat mij opviel bij de behandeling van het thema Natuur en vertroosting is, dat "Kuadro na Shinishi' niet voorkomt.

U vindt dat ik dat er bij had moeten halen?

Het is zeer poëtisch, weliswaar niet gegoten in de klassieke versvorm.

Dat durf ik niet tegen te spreken, maar het is proza. Het is proza dat geschreven is in een klankrijke taal. Bovendien wordt er veel gebruik gemaakt van personificaties. De natuur wordt gepersonifieerd.

Proza van dit karakter wordt toch min of meer beschouwd als poëzie? Denk maar aan "Platero y yo" van Juan Ramón Jiménez.

Wij moeten in de eerste plaats niet vergeten, dat Lauffer een groot dichter was. Dus zelfs als hij bezig was met proza, was zijn taal poëtisch. Kijk, in "Kuadro na shinishi" is dat heel sterk aanwezig. Dat geldt ook voor bijvoorbeeld het verhaal "Laman na nört". Maar U kaart dit terecht aan. Want niet voor niets heb ik een poging gedaan om "Kuadro na shinishi" in het Italiaans vertaald te krijgen. Voor het tijdschrift "L'umana aventura" heb ik in 1986 een artikel geschreven over onze papiamentstalige literatuur, en dat was voor mij de aanleiding om "Kuadro na shinishi" te laten vertalen. Het is bovendien vertaald in het Nederlands door Dolf Verspoor, in het Spaans door Luis Daal en in het Engels door mij.

Nu een geheel ander thema. Waarom het thema Sociale betrokkenheid met een vraagteken?

Om de eenvoudige reden dat ik een bepaalde opvatting heb over sociale betrokkenheid.

Hoe zou U die willen definiëren en Lauffer daarin willen plaatsen?

Socialie betrokkenheid is, betrokken zijn bij de aktualiteit van een gemeenschap, waar dan ook. Nu is het zo dat Lauffer, ik twijfel daar niet aan, sociaal betrokken was. Het feit dat iemand meedoet aan het culturele leven van een gemeenschap duidt daarop. Maar waar vinden wij dit in Lauffers poëzie? Lauffer was sociaal zeer actief, maar trekt zich juist terug uit de gemeenschap in zijn poëzie.

Ik wil even kort ingaan op het hoofdstuk Vorm. In dat hoofdstuk behandelt U onder andere metaforen en beeldspraak. Zou het alsnog niet de moeite waard zijn geweest de mooie beeldspraak uit "Kuadro na shinishi" en "Laman na nört" te behandelen. Als een concessie?

Ja zeker. Maar dit is een eerste verkenning. Wat ik hier heb gedaan kan meer uitgediept worden. Het valt niet mee als het gaat om dichter Lauffer. Om de eenvoudige reden dat er mensen in deze gemeenschap zijn, die op hun achterste poten gaan staan, waardoor het schrijven op zich wel gemakkelijk kan gaan, maar wanneer het aankomt op het uitgegeven krijgen van zo'n werk, heb je mensen die tegenwerken. Het is alsof je bij bepaalde instanties op de knieën moet, om werk van Lauffer te mogen publiceren.

Met deze laatste woorden loopt het gesprek ten einde. Habibe heeft het druk, want 19 mei vertrekt hij naar Nederland, waar hij zal deelnemen aan een aantal poëzie-festivals, zoals Festival Poetry Park 1994, met een speciaal Antilliaans Dorp (initiatief van de Contactgroep Antilliaanse en Arubaanse Studenten), een multicultureel festival in het kader van Gouda Cultuurstad en een multicultureel festival in het Vondelpark Openluchttheater. Op 21 mei is een artikel van Habibe verschenen in de Beurs- en Nieuwsberichten, met als thema de avondschemering in de Antilliaanse poëzie. Het bijzondere van het artikel is het feit, dat het volgens mij een primeur bevat, namelijk een vertaling van een gedicht van de Spaanse dichter Antonio Machado in het Papiamentu. Voor wie het zich kan herinneren: van Machado is het beroemde gedicht "El crimen fue en Granada", een aanklacht tegen de moord op Federico García Lorca (Spaanse Burgeroorlog).

CONCLUSIE

Hetgeen tot voor kort over Lauffer geschreven is, ligt verspreid in kranten en tijdschriften. Zoals eerder vermeld, heeft ook Habibe daarin zijn aandeel. Het is dus voor het eerst dat er een boek verschijnt.

Met deze monografie heeft Habibe ons een grote dienst bewezen. Het boek is rijkelijk gelardeerd met gedichten van Lauffer, of delen daarvan. Habibe heeft als doel gesteld het poëtisch oeuvre van Lauffer te verkennen. Het belangrijkste deel van het boek bestaat dan ook uit de behandeling van de thema's en de vorm. In zijn recentie in Napa heeft Rutgers reeds aangegeven, dat thema en vorm apart zijn behandeld. Wellicht had Habibe een apart hoofdstuk kunnen inlassen, om ze samen te laten komen. Rutgers stelt voor thema en vorm samen te behandelen voor het "metagedicht" "Rib'e dia ku mi logra". Mijn keuze gaat uit naar "Na morto di Zenobia", "Nigra dea", "Mi ta stima e puña di mi ruman melankolia" en eventueel "Rib'e dia ku mi logra". Zodoende komen meerdere van de thema's die Habibe behandeld heeft bijeen. Verder heeft Habibe zich beperkt tot de gedichten van Lauffer, die gegoten zijn in de klassieke versvorm.

Ik denk toch wel dat Habibe gebruik had kunnen maken van Lauffers poëtisch proza. Dat zou het boek ten goede zijn gekomen.

Tot slot, of een gedicht van Lauffer nou wel of niet gelukt is, over een ding, denk ik, kunnen wij het eens zijn, en dat is dat zowat in elk gedicht van Lauffer de woorden op de meest natuurlijke wijze aan elkaar verbonden zijn. Zijn gedichten zijn een waterval van woorden. Wellicht zou Lauffer hebben gezegd: un warwarú di palabra.

"Het genot dat de melancholie hem steeds verschaft, heeft hij in prachtige beelden beschreven in het gedicht "Mi ta stima e puna di mi ruman melankolia".

"In stilte en in alle bescheidenheid heeft Lauffer een zeker gevoel van eigen identiteit voor ons geformuleerd. De vraag: "Wie ben ik? Wat ben ik?" heeft hij langs een kulturele weg en binding tot de eigen taal willen beantwoorden. Had hij deze identiteitsgevoelens in een wereldtaal moeten uitdrukken? Zou hij dan wel oprecht t.o.v. zichzelf geweest zijn?"

Mi ta stima e puña di mi ruman melankolia

Mi ta stima e puña di mi ruman melankolia.
Siegamente mi ta sigiu bai si tras
te n'e kaminda ku mi mira e tronkon di mi sinti
ta pari flor diblachi pretu,
blach'i felpa, pretu, tristu,
kada un dòrná ku got'i lágrima i sanger,
ku lantando riba warwarú di bientu
ta bai transformá na trupa di makuaku
den un shelu yen di chumbu.
I sumiso mi ta drumi, habri pechu,
p'e borami pokopoko, na mi tinu,
miéntras stroisto di flor pretu ta tapami
i makuakunan su gritu ta kortando
den kietut di mondi.

Un rosea mi ta bira,
nubia, huma pasahero,
ku ta lastra e kadaver di su sombra delegá
den un paisahe di baranka den sekura.
Den sabana lo mi forma
mi santana di rekuerdo,
sinta sklama elegia sin refran.
Melamkolia, mi amante, mi ruman i mi maestro.
kua muhé por igualá bo atrakshon?